

M.O. Karttunen

KOULUHISTORIALLINEN SEURA 1935 - 1985

Seuran 50-vuotistilaisuudessa pidetty esitelmä

Routavuosien alussa historiantutkimus maassamme tiivistyi ja sen yleinen harrastus kasvoi. Historiallisen aikakauskirjan alkaminen vuonna 1902 oli merkki tästä. Sen ensimmäisenä päätoimittajana oli ajan kulttuurihistorian tutkimusta edustava professori Gunnar Suolahti.

Seuraavana vuonna Suolahdenkin nimeen eri tavoin liittyvä kotiseudullinen historiantutkimus herätti koulumuseoajatukseen. Se on seuramme ensimmäinen alkujuuri ja lähtökohta. Se tavallaan asiallisesti konkretisoi historiallista kotiseututyötä seuraavalla kotiseutuharrastuksen suurella vuosikymmenellä.

Itsenäisyyden ensi kymmenen lopulla tarmokas organisaattori, professori U. L. Lehtonen sai kulttuurielämässä näkyvät maallikko-historian harrastajat alkaen J. K. Paasikivestä yhdessä tutkijain kanssa perustamaan Historian Ystävain Liiton. Se ei ollut joku intomielisin sanoin aloitettu yritys, vaan asiallisin ja aatteellisin tunnuksin perustettu tukemaan historian merkityksen ymmärtämistä laajoissa piireissä.

Nämä tapahtumat ovat taustana myös Kouluhistoriallisen seuran perustamiselle 1935. Keskeisenä tehtävänä nähtiin tämän kulttuurihistorian alueen tieteellinen tutkiminen. Sellaiseen seurassa on vilpittömästi pyritty ja myös saavutettu tuloksia. Mutta tämän ohella on ollut tehtävänä, näin olen alusta alkaen asian ymmärtänyt, herättää historian harrastusta koulussa toimivien keskuudessa myös maaseudulla. Olihan maassamme vain kaksi akateemista keskusta ja niiden vaikutusalueen ulkopuolella toimivat henkilöt olivat vailla viirikkeitä opettajien tai edes toverien seurasta. Historian harrastaja eli yksin vailla tukea ja kannustusta.

Olen kunnioittanut niitä lehtoreita, opettajia, pappeja ym., jotka vain omien kirjojensa ympäröimänä ja vähäisten paikallisten arkistojen ulottuvilla usein vielä ympäristön ymmärtämättä työn merkitystä ovat kuitenkin ahertaneet ja ahertavat edelleen menneen ajan ongelmien kimpussa. Vähäinen tutkimus syntyi ennen usein iltalampun ääressä tai aamulla ennen virkatyön alkamista.

Seuran syntyessä oli omana työhuoneenani sama, jossa maisteri Niilo Liakka oli kolme- neljä vuosikymmentä aikaisemmin ahertanut maakunnan kysymyksiä tutkien. Naapurit kertoivat vielä siellä ollessani, miten talviaamuina maalaisten mennessä varhain aamuaskareilleen, maisterin ikkunasta vilkkui tutkijan lampun valo.

Seuramme toiminta on ollut melko karu muodoiltaan, vähin työmuodoin. Kokous- ja puhetilaisuudet supistuivat vuosikousten pieniä ryhmiä kokoaviin tilaisuuksiin. Varsinainen seuran laajempi merkitys on ollut sen julkaisusarjalla Koulun ja menneisyys, josta tähän päivään mennessä on valmistunut 23 vuosikirjaa. Niistä ilmestyi alkuvuosikymmenellä viisi, rauhan tultua 1940-luvulla kaksi, 1950-luvulla neljä, 1960-luvulla, mikä oli saavutuksista rikkain, kahdeksan, 1970-luvulla toiminta hiljeni ja valmistui vain yksi ja nykyisellä vuosikymmenen puolikkaalla jälleen kolme.

Vuosikirjojen jatkumisen vaikeuksiin vaikutti eniten taloudelliset syyt, rahalähteiden sulkeutuminen. Samana aikana väheni myös erittäin merkittävästi historian yleinen harrastaminen jo kouluopetuksessa sekä suuren yleisön keskuudessa. Kun koulun muutosten yhteydessä koulun nyky maailma tarvitsi uutta tutkimusta, se vei tutkijain harrastuksen ja voimat. Mutta samalla myös ilmeni, miten yleensä historialla oli aivan toinen asema 1930- kuin jo 1960-luvulla.

Palaan takaisin alkuvaiheiden aikaan. Olin Etelä-Pohjanmaalla työmmä alkaessa. Kun paikkakunnan maataloustutkimuksen eturivin mies, agronomi-tohtori, lähti vuotuiselle oman alansa neuvontamatkalle Ilmajoen kyliin, hän pyysi minut mukaansa: pidä toinen esitys historian alalta. Näihin kyläkoukousiin kokoutuva ensi sijassa miehinen maalaisväki seurasi molempia yhtä hartaasti. Keskitin sanomani pitäjän ja maakunnan menneisyyteen, erityisesti kulttuuritapahtumiin. Niitä tietojahan ei levittänyt sen ajan oppikoulukaan, koska se oli ensi sijassa omissa valtiollis-yhteiskunnallisissa oppiennätyksissään. -Näin asian koki maaseudulla, kaupungeissa ehkä olisi ollut vähän toisin. Omien kokemusten perusteella arvostin seuran työtä.

Saadakseni jotain konkreettista kuvaa seuramme julkaisun tehtävästä ja sitä miten se on saavuttanut erilaisia opettajapiirejä, olen laskenut kirjoittajien erilaista ammattitaustaa. Tuskin moni muu julkaisu on saanut kirjoittajikseen niin erilaisen koulutuksen ja koostumuksen omaavan ryhmän: tutkijoista, yliopiston opettajista alkaen, seminaaritietä valmistuneisiin opettajiin jopa itseoppineisiin asianharrastajiin. On selvä, että aikaisempi kirjoittajien laaja-alaisuus on supistanut kuta enemmän lähenemme nykyaikaa.

Vaikka näin saatava kuva on pinnallinen, se antaa kuitenkin mahdollisuuden seurata kirjoittajien ryhmittymistä.

Kaikkiaan on vuosikirjojen kirjoittajia 76 ja artikkelien kokonaismäärä on 1141. Sivumäärä kohoaa kaikkiaan 2700:aan. Kirjoittajista aivan pinnallisen tarkastelun avulla näyttää n. 40 sellaisilta, jotka eivät ole kirjoittaneet näinkään tutkimusluonteisia artikkeleita muualla kuin sarjassamme. Tässäkin on ollut kulttuuritehtävä sen lisäksi, mitä tämä on merkinnyt asianomaisen kohdalla sisäisen omanarvontunnon kohottajana.

Kirjoittajista muodostaa suurimman ryhmän tutkijat, joihin tässä on luettu paitsi yliopistolliset opettajat, myös kaikki historian tai kasvatustieteen alalla väitelleet, Tällaisia on ollut kaikkiaan 23 ja artikkeleiden luku on 44 sekä käytettyjen sivujen summa on noin kolmannes koko sivumäärästä eli yli 30 %.

Mielenkiintoinen havainto on, että kolme ryhmää, jotka ovat muodostuneet laskemalla kirjoittajat vanhan koulujaottelun perusteella, ovat varsin saman suuruiset: kansakoulun ja peruskoulun opettajia on 15, artikkeleita 27, oppikoulun ja sitä vastaavien piiristä 15 sekä kirjoittajaa että artikkeleita ja kouluhallinnon piirissä toimineita (opetusministeriön, kouluhallituksen ja kansakoulun tarkastajina yhteensä 11 kirjoittajaa ja 14 artikkelia. Sivujen määrä on kaikissa näissä ryhmissä lähes sama, n. alle 20 % eli yhteensä yli puolet, artikkelien luku näissä on 56. - Näitä pienempiä ryhmiä ovat kuusi ammattikoulujen edustajaa, artikkeleita 6, pappeja kolme ja seminaarissa toimineita neljä kirjoittajaa, samoin artikkeleita. Viimeiseksi jää itseoppinut historioitsijien kirjoittaja, jonka tuloksia olen arvostanut.

Tunnettu tutkija ja seminaarimies Aukusti Salo oli seuran puheenjohtajana 1951 ja vuosikokousesitelmässään selosti seuran tehtävää. Rohkeasti hän silloin näki ajassa kasvatust-historiallisen harrastuksen ja tutkimuksen elpymistä. Olihan juuri ilmestyneet mm. Hanhon ja Halilan suurteokset. Hän korosti, että oli päästävä historialliseen pedagogiikkaan, mikä merkitsisi aina uuden näkemistä vanhan jatkona.

Nykyisin uusilla kasvatustieteen laitoksilla ovat aivan toiset mahdollisuudet tuoda julkisuuteen myös kasvatuksen historian alalta tutkimuksia. Kuitenkin näyttää olevan tarpeen Koulu ja menneisyys sarjan tapainen julkaisumahdollisuus. On vain saatava nuoria tutkijoita seuran tehtävään innostumaan, sellaisia, jotka tuntisivat koulun historian läheisenä kulttuurihistoriaamme kuuluvana osana. Silloin toteutuisi Aukusti Salon yllämainittu ajatus historiallisen pedagogiikan kasvusta, mikä tulisi vain syventämään näkemystämme tulevaisuuden tehtävistä kasvatuksen piirissä.